

Indrukken van Java

In 2004 heb ik met twee broers en twee zussen een rondreis over Java en Bali gemaakt. In feite zie je met deze twee eilanden nog maar weinig van het grote eilandrijk Indonesië, maar de indrukken zijn toch zo overweldigend dat ik graag iets over onze ervaringen wil schrijven. Indonesië is echt de moeite waard om er eens rond te kijken en de mensen zijn erg aardig.

Wat het eerste opviel was de drukte van Jakarta, absoluut geen stad voor voetgangers. Gemotoriseerd verkeer in allerlei vormen beheerst het straatbeeld. Van milieubeheer schijnen ze hier nog nooit gehoord te hebben. Veel motorrijders hebben een monddoekje voor, wat echt wel nodig is, want de dieselbussen en vrachtauto's stoten gigantisch zwarte wolken uit. Op de motoren rijden soms hele gezinnen met twee kinderen of anderen met drie zakken rijst van 50 kilo.

In Jakarta komen een paar tienbaans-wegen voor, maar verder in het land liggen hoofdzakelijk tweebaanswegen die vaak als driebaans worden gebruikt. Langs deze wegen komt veel lintbebouwing voor: overal langs de wegen zie je huizen, en daarachter nog meer, maar die zijn verscholen tussen de palm- en andere loofbomen.

Elk ander stukje grond wordt benut voor rijstveldje. Toch vind je soms nog wel wat natuur. We hebben diverse vulkanen gezien en hebben uren gevaren langs mangrovebossen in het zuiden, van Pangandaran/ Kalipucang naar Cilacap. Beesten zie je heel weinig. Het lijkt er op dat die door de mensen zijn uitgeroeid. Zelfs muggen en kakkerlakken heb ik nauwelijks gezien. Dat zegt wel wat voor een tropisch land waar de gemiddelde temperatuur tegen de dertig graden aan ligt en de vochtigheidsgraad boven de 90 %.



Terrasencultuur in de dessa

De Javanen zijn bijzonder aardige mensen, zeer behulpzaam. Communicatie gaat vooral via het Engels. De mensen die nog wat Nederlands kennen, vinden het leuk om dat aan je te laten weten. Zo werden we op Bali aangesproken door een voormalige minister van Tourisme, die vloeiend Nederlands sprak met een uitspraak alsof hij de tweelingbroer van Willem Oltmans was. Hij vond het leuk om even Nederlands te kunnen spreken en te laten merken dat hij prins Bernhard, Juliana en Annemarie Jorritsma kende.

Als je in Jakarta bent, moet je zeker de Pasar Ikan (vismarkt) bezoeken waar nog oude pakhuizen, geschutstorens, muren en zelfs een oude Hollandse ophaalbrug uit de VOC-tijd te zien zijn.

Een gids, die zichzelf aanbood danwel opdrong en redelijk Nederlands sprak, heeft ons daar rondgeleid door smalle donkere marktstraatjes, die je zelf nooit zou vinden, laat staan zou inlopen. Vandaar zijn we met twee roeibootjes met lawaaige en stinkende hulpmotoren de oude haven ingevaren. Hier lagen grote houten zeilschepen aangemeerd, die gebruikt worden om goederen over de hele Indonesische archipel te vervoeren. Naast de oude haven ligt de 'buginese kampong', die er soms vies en armoedig, soms al iets mooier uitzag, maar altijd boeiend, met veel steegjes maar ook wel iets bredere straten. Buiten speelden veel kinderen, hing veel wasgoed en liepen veel magere katten.



Jakarta, bij Pasar Ikan



Jakarta, bij Pasar Ikan



Jakarta, bij Pasar Ikan

Van Jakarta zijn we via de nog koloniaal aandoende stad Bandung en na een schitterende rivierboottocht van het schiereiland Pangandaran naar Cilacap doorgereisd naar Yogyakarta. Yogyakarta vond ik de mooiste stad van Java, voor zover je van mooi kunt spreken. Ook hier veel drukte, lawaai en luchtvervuiling door de vele stinkende bussen, auto's en motoren. Maar hier heerst wel een iets prettiger sfeer dan in Jakarta. In het centrum liepen we over de Malioboro, een gezellige straat met veel winkels, stalletjes en enkele shopping malls. In de stad hebben we de Kraton, het paleis van de sultan, bezichtigd, een uitgebreid complex van gebouwen, hoven en tuinen. Je kunt er veel persoonlijke eigendommen, meubilair, kunst, serviezen en oude foto's van de laatste sultans bezichtigen. De familienaam is Hamengko Buwono. De sultans van Yogyakarta zijn altijd erg invloedrijk geweest in het openbaar bestuur. Vroeger gewoon als absolute heersers, tegenwoordig nog als minister of lid van belangrijke adviescolleges.

Door de aanwezigheid en vooral rijkdom van de sultans zijn in Yogyakarta verschillende vormen van kunst verfijnd ontwikkeld. Zo hebben we een zilverwerkplaats en een batikfabriek bezocht en zijn we naar een heel fraaie voorstelling geweest van het Ramayana-ballet. Dit is een oud Indiaas (hindoestaans) verhaal dat een beetje op Romeo en Julia lijkt, maar dan met een happy end. Er zitten thema's als goed en kwaad en loutering in, en de dansen zijn heel sprekend en plastisch. Er komen onder meer een apendans, vuurdans, zwaarddans, en liefdesdansen in voor, en er worden schitterende maskers en kostuums gebruikt. Echt een aanrader.

Buiten Yogyakarta hebben we de Borobudur, de Prambanan en de graven van de sultans bij Imogiri bezocht. Ook op deze plaatsen viel het geringe aantal toeristen op.

De Borobudur en Prambanan staan beide op de werelderfgoedlijst van de Unesco en zijn vrij goed gerestaureerd. De Borobudur is een boeddhistisch heiligdom en ligt op een heuvel. Vanaf een grote vierkante basis loopt het massieve bouwwerk als met transen naar boven steeds spits toe. Alle omlopen zijn zowel aan de binnen- als aan de buitenzijde rijkelijk geornamenteerd met beeldhouwwerken uit de boeddhistische traditie, onder andere levensboom, wiel, boeddha's, mythische figuren, etcetera. Bovenop staat een groot aantal stoepa's, waarbinnen steeds een Boeddha-beeld. Hoe hoger je komt, des te mooier wordt het uitzicht op de omringende bergen.



Borobudur, detail



Borobudur, detail



Prambanan

De Prambanan is een Hindoïstisch heiligdom. Het is een groot complex, maar het belangrijkste en best bewaarde deel bestaat uit zeven spitse tempels op een vierkant plein.

De tempels zijn gewijd aan zeven verschillende Hinduïstische goden waarvan Shiva en Vishnu de belangrijkste zijn. Hun tempels zijn dan ook net iets hoger dan de andere. Alle tempels zijn ook hier rijkelijk gedecoreerd met mythologische voorstellingen. Bij de Borobudur en de Prambanan staken de sultansgraven van Imogiri maar schraal af. Ook deze liggen op een heuvel. Het was erg warm en we moesten erg veel treden omhoog lopen. Bovenaan moesten we ons omkleden in traditionele sarongkledij, de mannen met ontbloot bovenlijf, de vrouwen met blote schouders. Bij het graf van de laatst overleden sultan was net een rituele plechtigheid aan de gang die hinduïstisch leek. Dit ritueel van verering/eerbied voor de overledenen gebeurt dagelijks. De sultan zelf (of liever: zijn stoffelijk overschot) rust in een houten gebouw dat een ingangdeur van hooguit een meter hoogte heeft. Om binnen te kunnen treden moet je dus wel buigen of knielen om eerbied te tonen. Eerst werden rituele gezangen gezongen, daarna gingen veel Javaanse mannen en vrouwen met een klein offer van bloemen of vruchten, gewikkeld in bananenblad, naar binnen. Heel bijzonder om dat zo te zien. Uit eerbied zijn wij niet die ruimte binnengegaan.

In Yogyakarta brak een pootje van mijn bril en deze bleek niet meer te repareren. Voor slechts 25 euro kon ik een Japans kwaliteitsmontuur kopen en werden de glazen uit mijn kapotte bril overgezet. Ik heb mij voorgenomen, als ik weer een nieuwe bril nodig heb, een retourtje Yogyakarta te boeken en mij daar een nieuwe bril te laten aanmeten. Misschien is dat bij elkaar wel goedkoper dan een bril in Arnhem kopen.

Via Malang, waar nog veel grote oude Nederlandse huizen staan, met een fleurige bloemen- en vogeltjesmarkt en met het nostalgische 'tempo doeloe' koffiehuis Toko Oen zijn we verder oostwaarts gereden naar de bergen vlakbij de bijzondere vulkanengroep van de Bromo. Deze is beroemd vanwege zijn fantastische zonsopgang boven een bijna buitenaards vulkanisch landschap.

's Nacht werden we om drie uur gewekt. Na anderhalf uur rijden in een hotsende jeep door de nacht bereikten we om een uur of vijf een hoog uitzichtspunt. Het was toen al niet meer helemaal donker en elke minuut zag je de contouren van de Bromo en andere vulkanen duidelijker. Beneden ons, als een grote witte band om de vulkanen, zag je een dik pak mist. Daaronder moest - als in een tulbandvorm - een zandzee liggen, en erachter zag je de vulkanen. Het leek alsof de mist over de rand van de zandzee heen kookte om zich te verspreiden over de daarachter liggende aflopende berghellingen.

Je zag het langzamerhand lichter worden totdat de zon de vulkanen volledig bescheen. Echt indrukwekkend. Toen het helemaal licht was, zijn we in de zandzee afgedaald die nog volledig in de mist lag. Naast veel zandsporen van jeeps zag je vegetatie van een taai soort gras, verder niets. Voordat we aan de voet van de Bromo uitstapten, dromden al paardeneigenaren rond onze jeep samen om ons een rit tegen de vulkaan op op te dringen. Ook verkopers van souvenirs, truien, mutsen, etcetera. Iedereen probeert wat te verdienen aan enkele tientallen toeristen.



Bromo en omgeving

Wij gingen zonder paard de beklimming van de Bromo aan, wat niet moeilijk was. In de mist hoefde je alleen maar de sporen en keutels van de paarden te volgen om bij een aangelegde betonnen trap te komen, waarover je het laatste stukje naar de kraterrand moest stijgen, zo'n 200 treden. Hoe hoger je kwam, des te voller werd de lucht van zwaveldampen die over de kraterrand heen zweefden. Een vreselijke lucht die het ademen sterk bemoeilijkte en iedereen er toe dwong steeds vaker te pauzeren en een lap voor de neus en mond te houden. Bovenaan, op de kraterrand zelf, konden de meeste mensen het maar kort uithouden. Diep in de krater zag ik een vrij klein rond gat van waaruit al die verstikkende

dampen werden uitgestoten. Geen mooi gezicht, dus maar weer snel naar beneden gelopen om weer wat normaler te kunnen ademen.

Na de Bromo zijn we naar de plantage Kaliklatak gereden. Een mooie tocht die gedeeltelijk langs de Javazee leidde en waarbij we soms ook al een glimp van Bali opvingen. Het logies op Kaliklatak is heel eenvoudig maar de bediening is erg persoonlijk. Bijna de hele tijd staan twee bedienden klaar om je van eten en drinken te voorzien. De temperatuur is hier wat aangenamer.



Rubber productie

Kaliklatak is een onderneming van ruim 1000 hectare. Men kweekt hier verschillende cultures, met name koffie, rubber, pinda's, kruidnagelen, cacao en bananen. Koffie en rubber ondergaan een eerste behandeling op de plantage zelf en worden daarna geëxporteerd. Bij de koffieverwerking viel op dat elke koffieboon apart wordt bekeken op kwaliteit. De slechte bonen worden er één voor één tussenuit gehaald.

Vanwege de kwetsbaarheid voor ziektes neemt de cacao-aanplant af. Daarentegen experimenteert men met nieuwe producten bijvoorbeeld tomaten. In totaal werken zo'n 450 mensen op de plantage, van wie de meesten met vrouw en kinderen in de kampong op de plantage zelf wonen. De onderneming zorgt voor huisvesting en andere elementaire sociale voorzieningen (school, gezondheidszorg) voor zijn mensen. Dit deed me even aan Heveadorp denken toen de Hevea-rubberfabriek er nog was. Elders in Indonesië zijn gratis sociale voorzieningen volstrekt afwezig.

De baas van de onderneming is een oude dame van meer dan tachtig jaar, zonder kinderen. De werknemers beginnen zich langzamerhand angstig af te vragen hoe de onderneming zal worden voortgezet. Niemand weet dat. De oude dame zelf woont in een stijlvol groot huis met fraai uitzicht, zwembad en tuinterrassen die vol met Balinese beelden staan. Erg mooi aangelegd allemaal.



Huis van de oude dame